

ПРАВА НА СУБЕКТИТЕ НА ЛИЧНИ ДАННИ СЪГЛАСНО РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2016/679 (GDPR)

Румяна Василева

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

Резюме: На 6 април 2016 г. ЕС постигна съгласие за осъществяването на голяма реформа в областта на защитата на данните, като прие пакета за реформа на защитата на данните, включващ Общия регламент за защитата на данните (заменил двадесетгодишната Директива 95/46/ЕО) и Директивата за полицейското сътрудничество.

На 25 май 2018 г. Общият регламент за защита на данните започна да се прилага пряко, осигурявайки единен набор от правила, пряко приложими в държавите членки на ЕС и гарантиращ свободното движение на лични данни между тези държави. Гражданите могат да се възползват от по-добра защита на личните им данни и да придобият по-добър контрол върху начина, по който дружествата боравят с тях.

Ключови думи: лични данни, защита, субект на лични данни, обработване на лични данни, администратор на лични данни, права

Abstract: On 6 April 2016, the EU agreed to implement a major data protection reform by adopting the data protection reform package, including the General Data Protection Regulation (replacing the twenty-year Directive 95/46 / EC) and the Directive for police cooperation.

On 25 May 2018, the General Data Protection Regulation became directly applicable, providing a single set of rules directly applicable in the EU Member States and guaranteeing the free movement of personal data between these countries. Citizens can benefit from better protection of their personal data and gain better control over how companies deal with them.

Key words: personal data, protection, subject of personal data, processing of personal data, personal data administrator, rights

През последните години същността на услугите, предлагани чрез интернет, както и аудиторията, към която са насочени се промениха кардинално. Достъпът на хората с различни технологични познания до мрежите и количеството лични данни, които всеки от тях споделя е огромно. Информация за продължителността на разговорите ни, за съдържанието на съобщенията ни, поведението ни в интернет се съхранява

Преподавател, докторант Румяна Василева завършива през 2012 г. бакалавърска степен, специалност „Системи за сигурност“ към катедра „Управление на системите за сигурност“, ШУ „Еп. К. Преславски“. През 2016 г. придобива магистърска степен, специалност „Административна и организационна сигурност“ към катедра „Управление на системите за сигурност“, ШУ „Еп. К. Преславски“. В момента е докторант по програма „Административна сигурност“ към катедра „Управление на системите за сигурност“, ШУ „Еп. К. Преславски“. Автор е на 7 научни публикации.

ежедневно. Освен това, в някои случаи тези данни могат се подават на трети лица, предоставящи всякакви видове услуги. Всичко това в преобладаващия брой случаи е лична информация, с която в по-голяма част би могло да се злоупотреби лесно и безпрепятствено. Децата са една от най-уязвимите групи. Това бяха и основните съображения на Европейската комисия, когато предложи текста на вече приетия Регламент (ЕС) 2016/679, познат още като GDPR.

От 25 май 2018 г. във всички държави-членки на Европейския съюз се прилагат нови правила за защита на личните данни. Те са уредени в т.нар. Общ регламент за защита на личните данни (GDPR). Новата правна рамка запазва редица основополагащи принципи и понятия от съществуващата към момента нормативна уредба, но в същото време въвежда по-високи стандарти за защита на данните, разширени права на физическите лица и нови задължения на администраторите на лични данни.

Поставяйки си за цел да засили ефективната защита на лични данни в ЕС, новият Регламент урежда по-детайлно правата, които субектите на лични данни имат спрямо администраторите на лични данни /АЛД/. АЛД имат кореспондиращи задължения към тези права, които ще бъдат разгледани в изложението.

Преди да бъдат разгледани правата на субектите на данни следва да бъде уточнено какво се разбира под понятията лични данни, субект на лични данни, обработване на лични данни и администратор на лични данни.

Съгласно дефиницията дадена в Общия регламент, „лични данни” означава всяка информация, свързана с идентифицирано физическо лице или физическо лице, което може да бъде идентифицирано („субект на данни”)¹. Това най-често са име, идентификационен номер, ЕГН, адрес, телефонен номер, e-mail и др.

Обработване на лични данни означава всяка операция или съвкупност от операции, извършвана с лични данни или набор от лични данни чрез автоматични или други средства като събиране, записване, организиране, структуриране, съхранение, адаптиране или промяна, извличане, консултиране, употреба, разкриване чрез предаване, разпространяване или друг начин, по който данните стават достъпни, поддръждане или комбиниране, ограничаване, изтриване или унищожаване.²

Администратор означава физическо или юридическо лице, публичен орган, агенция или друга структура, която сама или съвместно с други определя целите и средствата за обработването на лични данни; когато целите и средствата за това обработване се определят от правото на Съюза или правото на държава членка, администраторът или специалните критерии за неговото определяне могат да бъдат установени в правото на Съюза или в правото на държава членка.³

Право на достъп до информация – чл. 13, 14, 15 от Регламента (ЕС) 2016/679

Субектът на лични данни има право във всеки момент да получи потвърждение дали неговите данни съществуват или не и да знае какво е тяхното съдържание и произход, за да се провери точността им, дали са добре съхранявани и т.н.

Субектът на лични данни има това право независимо дали данните са предоставени лично на администратора, или той ги е получил не директно от субекта.

¹ Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 година относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните).

² Пак там.

³ Пак там.

Принципите на добросъвестно и прозрачно обработване изискват субектът на данни да бъде информиран за съществуването на операция по обработване и за нейните цели. Администраторът следва да предостави на субекта на данните всяка допълнителна информация, която е необходима, за да се гарантира добросъвестно и прозрачно обработване на данните, като се вземат предвид конкретните обстоятелства и контекст, в които се обработват личните данни. Освен това субектът на данни следва да бъде информиран за извършването на профилиране и за последствията от това профилиране. Когато личните данни се събират от субекта на данни, той следва да бъде информиран и за това дали е задължен да предостави личните данни и за последствията, в случай че не го направи. Тази информация може да бъде предоставена в комбинация със стандартизирани икони, така че по лесно видим, разбираем и ясно четим начин да се представи съдържателен преглед на планираното обработване. Ако иконите се представят в електронен вид, те следва да бъдат машинночитаеми.

Основната и задължителна информация, която следва да е видима и ясно формулирана за субектите на лични данни, когато тя не е получена от тях е:

- данните, които идентифицират АЛД и координатите за връзка с него, ако е приложимо и тези на представителя на АЛД;
- правно основание и цели за обработването, спрямо предназначението на личните данни;
- получателите или категориите получатели на личните данни, ако има такива;
- съответните категории лични данни;
- ако е налице намерение на АЛД да предаде личните данни на трета държава или на международна организация, когато е приложимо.

За осигуряване на прозрачно и добросъвестно обработване на данните, освен по-горе посочената информация, АЛД предоставя следната допълнителна информация на субекта на лични данни:

- срока, за който ще бъдат съхранявани личните данни, а ако това е невъзможно, критериите, които ще се прилагат за определяне на срока;
- всички права на субектите на лични данни по Регламента – право да се изиска от администратора достъп до, коригиране или изтриване на лични данни или ограничаване на обработването на лични данни; право на преносимост на данните и възражение; права при автоматизирано вземане на индивидуални решения, включително профилиране.

АЛД е длъжен да предостави тази информация:

- в срок най-късно до един месец след получаване на личните данни, като се отчитат конкретните обстоятелства;
- най-късно при осъществяване на първия контакт със субекта на данни, ако данните се използват за връзка с него или ако е предвидено разкриване пред друг получател, най-късно при разкриването на данните пред него за първи път.

АЛД не предоставя информация на субектът, когато:

- субектът на лични данни вече разполага с такава информация;
- това би коствало несъразмерно големи усилия за АЛД, невъзможност за предоставяне;
- личните данни трябва да останат поверителни при спазване на задължение за опазване на професионална тайна, което се урежда от правото на ЕС или на държава-членка, включително законово задължение за поверителност.

Право на коригиране на личните данни- чл. 16 от Регламент (ЕС) 2016/679

Субектът на данни има право да поиска от администратора да коригира без необходимо забавяне, независимо дали става въпрос за неточни или непълни лични данни. Ако настъпи промяна в личните данни на субектите, то тя следва да бъде отразена при АЛД. Коригирането може да стане с добавяне, декларация или редактиране на информацията в потребителския акаунт на субектите.

Право на изтриване на личните данни /правото „да бъдеш забравен“/ - чл. 17 от Регламент (ЕС) 2016/679

Според указанията на Комисията за защита на личните данни, правото на изтриване (или „правото да бъдеш забравен“) дава възможност, когато субектът на данни не желае данните му да бъдат обработвани и не съществуват законни основания за тяхното съхранение, да поиска те да бъдат заличени при едно от следните основания⁴:

- личните данни повече не са необходими за целите, за които са били събрани или обработвани по друг начин;
- субектът на данните оттегля своето съгласие, върху което се основава обработването на данните;
- субектът на данни възразява срещу обработването и няма преимуществено законово основание за продължаване на обработването;
- личните данни са били обработвани незаконосъобразно;
- личните данни трябва да бъдат изтрети с цел спазването на правно задължение;
- личните данни са били събрани във връзка с предлагането на услуги на информационното общество на дете – тази възможност е вследствие на основен принцип, залегнал в регламента, а именно завишената защита на личните данни по отношение на децата. Субектът на данни е дал съгласието си като дете и не е осъзнавал напълно рисковете, свързани с обработването. Впоследствие, ако лицето желае да премахне такива лични данни, то следва да може да упражни това право независимо от факта, че вече не е дете.

„Правото да бъдеш забравен“ като основно право в онлайн средата, следва да бъде разширено, като от администратора, който е направил личните данни обществено достъпни се изисква да уведоми администраторите, които обработват такива лични данни, да изтрият всякакви връзки към тези лични данни или техните копия или реплики. По този начин Регламент (ЕС) 2016/679 укрепва правото на изтриване, като пояснява, че организациите в онлайн средата, които правят личните данни публични, следва да информират други организации, които обработват личните данни, за да изтрият линковете или копията на въпросните лични данни. Въпреки че това може да е предизвикателство за администраторите, те трябва да се стремят да спазват тези изисквания. Те са длъжни да предприемат разумни мерки, вземайки предвид наличните технологии и средствата, с които разполагат, за да успеят да изпълнят задълженията си и да информират други администратори, които обработват лични данни, за искането на субекта на данните.⁵

⁴ КЗЛД, „Практически въпроси за защита на личните данни след 25 май 2018 г.“, www.cpdp.bg.

⁵ КЗЛД, „Разяснения относно практическото приложение на Общия регламент за защита на данните от органите на местното самоуправление (общините)“, www.cpdp.bg.

Съществуват ситуации, в които АЛД има възможност да откаже да изтрие данните, а именно когато обработването на конкретните данни е необходимо за някоя от следните цели:

- за упражняване правото на свобода на изразяване и информация;
- за изпълнение на правно задължение или на задача от обществен интерес или упражняване на публична власт;
- за целите на общественото здраве;
- архивиране за цели в обществен интерес, научноизследователски исторически изследвания или статистически цели;
- за установяване, упражняване или защитата на правни претенции.

Право на ограничаване на обработването - чл. 18 от Регламента (ЕС) 2016/ 679

При наличието предпоставките на чл.18 от Регламента, субектът на лични данни има право да изиска ограничаване на обработването на лични данни, когато:

- точността на личните данни се оспорва от субекта на данните, за срок, който позволява на АЛД да провери точността на личните данни;
- обработването е неправомерно, но субектът на данните не желае личните данни да бъдат изтрети, а само да се ограничи тяхното използване;
- АЛД не се нуждае повече от личните данни за целите на обработването, но субектът на данните ги изисква за установяването, упражняването или защитата на правни претенции;
- субектът на данните е възразил срещу обработването в очакване на проверка дали законните основания на АЛД имат преимущество пред интересите на субекта на данните;
- когато се извърши ограничение на обработването, такива данни се обработват, с изключение на тяхното съхранение, само със съгласието на субекта на данните или за установяването, упражняването или защитата на правни претенции или за защита на правата на друго физическо лице или поради важни основания от обществен интерес за Съюза или държава членка. Когато субект на данните е изискал ограничаване на обработването, администраторът го информира преди отмяната на ограничаването на обработването.⁶

Право на преносимост на данните – чл. 20 от Регламент (ЕС) 2016/679

Субектът на лични данни има правото да получи личните данни, които го засягат, и които той е предоставил на АЛД, в структуриран, широко използван, и пригоден за машинно четене формат, когато:

- обработването е основано на съгласие в съответствие или на договорно задължение;
- обработването се извършва по автоматизиран начин.

Администраторът се задължава да прехвърли данните в срок от един месец по искане на субекта на данни.

Субектът на данни има право да получи пряко прехвърляне на личните данни от един администратор към друг, когато това е технически осъществимо.

Посоченото право не се отнася до обработването, необходимо за изпълнение на задача от обществен интерес или при осъществяването на специални правомощия, които са предоставени на АЛД.

⁶ Кадиева К., „Права на физическите лица, съгласно Регламент (ЕС) 2016/679 (GDPR)“, 2018 г., статия, www.kadievaiр.com

Право на възражение – чл. 21 от Регламент (ЕС) 2016/679

Субектът на данните има право, по всяко време и на основания, свързани с неговата конкретна ситуация, да бъде прекратено обработването на личните данни, когато обработването се основава на член 6, параграф 1, буква д) или буква е), включително профилиране, основаващо се на посочените разпоредби, а именно:

- обработването е необходимо за изпълнението на задача от обществен интерес или при упражняването на официални правомощия, които са предоставени на администратора;
- обработването е необходимо за целите на легитимните интереси на администратора или на трета страна, освен когато пред такива интереси преимущество имат интересите или основните права и свободи на физическото лице, които изискват защита на личните данни, по-специално когато физическото лице е дете.

Администраторът се задължава да прекрати обработването на личните данни, освен ако не докаже, че съществуват убедителни законови основания за обработването, които имат предимство пред интересите, правата и свободите на субекта на данни, или за установяването, упражняването или защитата на правни претенции.

Когато се обработват лични данни за целите на директния маркетинг, субектът на данни има право по всяко време да направи възражение срещу обработване на лични данни, отнасящо се до него за този вид маркетинг, което включва и профилиране, доколкото то е свързано с директния маркетинг. Когато субектът на данни възрази срещу обработване за целите на директния маркетинг, обработването на личните данни за тези цели се прекратява.

Най-късно в момента на първото осъществяване на контакт със субекта на данните, той изрично се уведомява за съществуването на правото на възражение описано по-горе, което му се предоставя чрез уведомление по ясен начин и отделно от всяка друга информация.

Когато лични данни се обработват за целите на научни или исторически изследвания или за статистически цели, субектът на данните има право, въз основа на конкретното си положение, да възрази срещу обработването на лични данни, отнасящи се до него, освен ако обработването е необходимо за изпълнението на задача, осъществявана по причини от публичен интерес.⁷

Право за оспорване на автоматичната обработка- чл. 22 от Регламент (ЕС) 2016/679

Право на субекта на данните да оспорва решение въз основа на профилиране- т.е. да не бъде обект на решение, основаващо се единствено на автоматизирано обработване, което поражда правни последствия за него или го засяга в значителна степен. Изключенията от този принцип са регламентирани в пар. 2 на чл.22 от Регламента:

Параграф 1 не се прилага, ако решението:

- а) е необходимо за сключването или изпълнението на договор между субект на данни и администратор;
- б) е разрешено от правото на Съюза или правото на държава членка, което се прилага спрямо администратора, и в което се предвиждат също подходящи мерки за защита на правата и свободите, и легитимните интереси на субекта на данните; или

⁷ Апостолова Б., „Права на субектите на лични данни“, статия, 2018 г., www.apostolova-lawoffice.com.

в) се основава на изричното съгласие на субекта на данни.⁸

АЛД прилага подходящи мерки за защита на правата и свободите и легитимните интереси на субекта на данни.

Право на уведомяване на субекта на лични данни при пробив

Съобщението, което АЛД изпраща до субекта на данните следва да съдържа минимум следното:

- естеството на нарушението на сигурността на личните данни;
- името и координатите за връзка с длъжностното лице по защита на данните или на друга точка за контакт, от която може да се получи повече информация;
- описание на евентуалните последици от нарушението на сигурността на личните данни;
- описание на предприетите или предложените от АЛД мерки за справяне с нарушението на сигурността на личните данни.

Случаи, при които не се изисква изпращане на съобщение до субекта на данните:

- АЛД е предприел подходящи технически и организационни мерки за защита и тези мерки са били приложени по отношение на личните данни, засегнати от нарушението на сигурността, като например криптиране;
- АЛД е взел впоследствие мерки, които гарантират, че вече няма вероятност да се материализира високият риск за правата и свободите на субектите на данни;
- съобщението би довело до непропорционални усилия. В този случай се прави публично съобщение или се взема друга подобна мярка.

Право на защита по съдебен и административен ред – чл. 77, чл. 78 и чл. 79 от Регламент (ЕС) 2016/679

Според чл. 77 от Регламент (ЕС) 2016/679 всеки субект на данни има право да подаде жалба до надзорен орган, по-специално в държавата членка на обичайно местопребиваване, място на работа или място на предполагаемото нарушение, ако субектът на данни счита, че обработването на лични данни, отнасящи се до него, нарушава разпоредбите на Регламента.

Според чл. 78 от Регламент (ЕС) 2016/679 всяко физическо и юридическо лице има право на ефективна съдебна защита срещу отнасящо се до него решение със задължителен характер на надзорен орган.

Всеки субект на данни има право на ефективна съдебна защита, когато надзорният орган, не е разгледал жалбата или не е информирал субекта на данните в срок от три месеца за напредъка в разглеждането на жалбата, подадена съгласно чл.77 от Регламента, или за резултата от нея.

Производствата срещу надзорен орган се образуват пред съдилищата на държавата членка, в която е установен надзорният орган.

Без да се засягат които и да било налични административни или несъдебни средства за защита, включително правото на подаване на жалба до надзорен орган, всеки субект на данни според чл.79 от Регламент (ЕС) 2016/679 има право на ефективна съдебна защита, когато счита, че правата му по Регламента са били нарушени в резултат на обработване на личните му данни, което не е в съответствие с Регламента.

⁸ Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 година относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните).

Производствата срещу даден администратор или обработващ лични данни се образуват пред съдилищата на държавата членка, в която администраторът или обработващият лични данни има място на установяване. Като алтернативен вариант такива производства могат да се образуват пред съдилищата на държавата членка, в която субектът на данните има обичайно местопребиваване, освен ако администраторът или обработващият лични данни е публичен орган на държава членка, действащ в изпълнение на публичните си правомощия.⁹

Право на обезщетение и отговорност за причинени вреди – чл. 82 от Регламент (ЕС) 2016/679

Всяко лице, което е претърпяло материални или нематериални вреди в резултат на нарушение на Регламента, има право да получи обезщетение от администратора или обработващия лични данни за нанесените вреди.

Администраторът, участващ в обработването на лични данни, носи отговорност за вреди, произтичащи от извършеното обработване, което нарушава Регламента. Обработващият лични данни носи отговорност за вреди, произтичащи от извършеното обработване, само когато не е изпълнил задълженията по Регламента, конкретно насочени към обработващите лични данни, или когато е действал извън законосъобразните указания на администратора или в противоречие с тях. Администраторът или обработващият лични данни се освобождава от отговорност, ако докаже, че по никакъв начин не е отговорен за събитието, причинило вредата.¹⁰

Съдебните производства във връзка с упражняването на правото на обезщетение се образуват пред съдилища, компетентни съгласно правото на държавата членка, посочена в член 79, параграф 2 от Регламента, а именно: съдилищата на държавата членка, в която администраторът или обработващият лични данни има място на установяване. Като алтернативен вариант такива производства могат да се образуват пред съдилищата на държавата членка, в която субектът на данните има обичайно местопребиваване, освен ако администраторът или обработващият лични данни е публичен орган на държава членка, действащ в изпълнение на публичните си правомощия.¹¹

Някои от посочените права на субектите на данни не са нови, а са уредени в сега действащия Закон за защита на личните данни.

Сътрудничество между всички участници в областта на защитата на личните данни е ключът към успешното прилагане на регламента.

Провеждането на териториални политики в страните членки на Европейския съюз, изисква все повече ангажирането на органите на местно самоуправление при използването на принципите на добро управление и участието на гражданското общество. Те подпомагат демокрацията и върховенството на закона в държавите-членки и се отнасят до всички нива на управлението – глобално, европейско, национално, регионално и местно.¹²

⁹ Кадиева К., „Права на физическите лица, съгласно Регламент (ЕС) 2016/679 (GDPR)“, 2018 г., статия, www.kadievaiip.com.

¹⁰ Кадиева К., „Права на физическите лица, съгласно Регламент (ЕС) 2016/679 (GDPR)“, 2018 г., статия, www.kadievaiip.com.

¹¹ Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 година относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните).

¹² Нейкова М. Иновации и добро управление на местно ниво, БСУ, 2013, стр. 161.

Проучванията сочат, че ползите и възможностите, които предлагат новите правила, не се познават навсякъде в еднаква степен. Необходимо е повишаване на осведомеността и подпомагане на усилията, които полагат малките и средни предприятия, за да спазят изискванията. Европейската комисия следи как всяка държава членка прилага новите правила и ще предприема съответните действия. През 2019 г. Комисията ще обобщи натрупания в прилагането на регламента опит. Направените констатации ще бъдат включени и в доклад за оценка и преглед на регламента, който Комисията трябва да представи до май 2020 г.

Литература:

1. Апостолова Б., „Права на субектите на лични данни“, статия, 2018 г.
2. Кадиева К., „Права на физическите лица, съгласно Регламент (ЕС) 2016/679 (GDPR)“, статия, 2018 г.
3. КЗЛД, „Практически въпроси за защита на личните данни след 25 май 2018 г.“
4. КЗЛД, „Разяснения относно практическото приложение на Общия регламент за защита на данните от органите на местното самоуправление (общините)“.
5. Нейкова М. Иновации и добро управление на местно ниво, БСУ, 2013, стр. 161.
6. Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април 2016 година относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Директива 95/46/ЕО (Общ регламент относно защитата на данните).
7. www.apostolova-lawoffice.com
8. www.cdpd.bg.
9. www.kadievaip.com